

SZÖLLŐSY TIBOR

PÁRHUZAM

A Turbát havas lábánál még személytelen forrásvíz egyike a Keleti-Kárpátokban születő ezernyi csermelynek, név nélkül, mint megannyi társa. Kőrösmezőn, a felvégen lesz megkeresztelve: innen már Fekete-Tisza. Hogy miért kapta éppen ezt a melléknevet – nem tudni. Talán azért, mert az őszi esőzésekkor sötétre váltja vize lenszőkeségét a hegyekről lezúduló hordalék, vagy talán, hogy megkülönböztessék ikertestvérétől, a Fehér-Tiszától, mellyel Rahó felett ölelkezik és egyesül – innen már Tisza; bemérfhetetlen életrajza során az írástudók nevezték Tycia-nak, Tiscie-nek, Títsa-nak, hogy csak néhányat említsek számtalan neve közül.

Eredetének földrajzát – elsősorban – I. Károly 1336-ban kiadott királyi leveléből ismerhetjük, mely meghatározza Bedő birtokainak a határait és itt a folyót Ticia-ként említi, leírja földrajzi eredetét és helyzetét, „... mely havasaink közt, név szerint A Turbat havasától és nem messze a Prut folyó forrásaitól veszi kezdetét.”

Ez a leírás egybeesik azzal, amit a Tiberius császár korában élt Strabo Parisus és a Vespasianus császár idejében élt id. Plinius Patissus állít.

Ír a folyóról Jordanius is, aki leírta Priscus követségét Attila király udvarában; ő a Tisi megnevezést használja.

...Ott fenn, ahol megkeresztelkedik, miután kibuggyanván bölcsőjéből megtette első lépéseit, találkozik a végtelenségből előbukkanó országúttal, amit párhuzamosan és nagy alázattal követ: méterekkel alatta van, felnéz rá, simul hozzá, tessékeli, lihegő galoppba kezd, hogy utolérje egy-egy kanyarban, ám-bár már itt is incselkedik, sejteti csalárdságát: nyaldossa az út gránit lábsorát, le-leharap egy-egy falatnyit belőle, taraj-fogai közzé fogva kocogtatja, próbálja görgetni, csiszolni azokat, ám gyermeteg gyöngesége miatt többnyire sor-sukra hagyja, rábízva a végtelen sorokban loholó hullám-testvérekre, miközben pelenkás csacsogása elégedetlenkedő hang-kavalkádba csap át.

Nagy-Bocskó kertaljaiban, ahonnan visszatekintve már a kezdetekbe vész a Hoverla, a Pietrosz és a Bliznyecák már szeplő-pöttyes kamaszként ugyancsak önállósulni próbálkozik: hátat fordít az országútnak több tíz és száz méteren és itt csak látótávolságon belül követi – olyan ez, mint egy

időtlen házasság, ami nem szerelemből, hanem érdekből szövődik és csak a kényszer, a megszokás férceli össze.

Taracköz határában, Técső felett öntelt, sértődött ifjonként viselkedik: letegezi az utat, a partjait, elégedetlenkedik, duzzog ágyában, dagasztja mellét, habzsolja, falja a bele suhanó ereket, csermelyeket, patakokat, majd elnyeli azokat, miközben fáradhatatlanul tajtézik, zsörtölődik és dühös lesz, ha megcsömörlik tőlük; ilyenkor megbószul, hányja-veti magát, mint akit Prokrasztész ágyába kényszerítettek, tarajai megduzzadnak, színe haragos-sárgára változik, beleköt mindenbe, ami útjába kerül, ki-kicsap medréből, tépi, marcangolja a sorjázó házakat, kerteket, ajnározott vegetáriánusként falja a fákat, bokrokat, aljnövényzetet, harsog, huszonnégy órás pusztító kispárosként lemészárolja az útjába kerülő, óvatlan állatokat is, menekülésre készlet kicsit, nagyot, sanyargatja az utat is: először lebecsmérel, beszennyezi hordalékával, majd bele-belemardos, prédaként szaggatja, űzi, cipeli magával fékezhetetlen elemi ereje kicsapongásának alanyait.

Ezekre a tivornyákra tavasszal és ősszel kerül sor leggyakrabban, mikor a Kárpátok azaddig szelíd erei kényszermunkára fogatnak: panaszkodva rohanak az olvadó hó, jég és eső terhével, pórere vetkeztetik a fenyvesek, bükkösök, cserjések gyökereit, törzseit, viszik magukkal és magukon a felszaggatott, sebzett talaj test-darabjait – ilyenkor az út kettős szorításában szenved és csakis az a remény élteti agóniájában, hogy arra lenn a síkságon fellélegezhet, megszabadulhat kettős béklyójától, a természet kaméleonjától, a Tiszától, ettől a cserfes kislánytól, az abajgató társától, ott, ahol a Veresmarti kapu van, mert ott a Tisza búcsút int az országútnak, mint az elhagyatott szeretőnek és az önállóság feltupírozott tudatával úgy igyekszik a síkságra, mint a zabolátlan csikók a karám kifordult sarkú kapuján át egy átdőzsölt, vagy egy erőt halmozó éjszakai pihenés és bőseges reggeli után kíváncsiságtól hajszolva-unszolva a felfedezésre, avagy ismeretlen, új kihívásokat sejtető és csalogató távolba.

...Ez év kora tavaszára terveztük Rahó-i találkozásunkat: kerek dátumára annak a napnak és évnek, mikor elbúcsúztunk egymástól, az alma matertől, frissdiplomásokként. A huculok „fővárosára” esett hosszú, szer-teágazó levelezés után választásunk, mert amellet, hogy a kies természet kínálta lehetőség nyújtotta a legkellemesebb és -szabadabb pihenést-szórakozást, eleget tettünk volna egy sokáig magunkban hordozott és érlelt belső indíttatású kötelességünknek: pénzt gyűjtöttünk a valamikor Rahón dolgozó, az életből eltávozott kollégánk sírkövére, melyet családjának szándékoztunk átadni és egyben fejtetni földi útjelzője fölött.

G. Borisz eminens tanuló volt, példaképe a szorgalomnak, s mint ilyen, hozzáállásában, viselkedésében már tanulmányaink első évében is sejtette az „igazi orvos”-t. Volt benne valami megfogalmazhatatlan – legalábbis akkor úgy láttuk-tapasztaltuk, ami őt a szikés és retortás szürke fölé emelte, titokban – ezt később tudtuk meg – templomba járt egy Ungvár-közeli faluba, de bővelkedett emberközeli vonásokban is: gyakran kiségetett idült pénzhiányunkban, s a törlesztést sem forszírozta. Felnéztünk rá azért is, mert rá jellemző udvariassággal elhárította a felkínált posztokat: nem akart sem csoport évfolyam-leiter lenni, nem vállalt társadalmi, politikai vezető szerepeket, holott elől járt a kalákában végzett tevékenységekben.

Államvizsgákra készültünk a harmadik szemeszter vége felé anatómiából és fiziológiából, mikor egy napon a fakultás párttitkárának utasítására rendkívüli gyűlésre tereltek.

Roszzat, valami politikai szagot éreztünk-sejtettünk, mert az efféle „röp-kék” semmi jót sem sugalltak. Ezúttal sem volt másként: a párt titkára, akit magunk között alvajáró anatómiai preparátumnak tituláltunk, hű maradt stílusához, in medias res kezdte, majd folytatta szólamát, ami vádbeszéd volt, valahogy ekképpen próbálok visszalapozni megkopott emlékezetem gyűjteményében:

– Van közöttünk egy alak, akit ki kell rúgni, mert hazudott, becsapott minket, antiszociális elem, valóságos fertő! Ez a valaki G. Borisz polgártárs – mutatott évfolyamtársunkra –. Szavazzunk!

Talán, sőt biztos, hogy akkor, abban a pillanatban kapcsolt volna a szavazógép, mert ilyen és hasonló esetekben – sajnos, igazoltuk elégszer! – jól idomítottaknak bizonyultunk, de a „lelki gyötrelmek őrmestere” még rá kívánt tenni egy lapáttal, mert részletezni kezdte Borisz főbenjáró bűnét:

– Amiért lakolnia kell, az bűn: a felvételi kérelmével benyújtott önéletrajzában azt írta, hogy apja hivatalnok, de nem részletezte, hogy hol! Mi kinyomoztuk – képzeljék csak el! A csernovici püspök titkára.

Ez a rövid ügyészi ráolvasás egy szusszanásnyi időt adott, és oldotta kissé a megdöbbenés dermedt hangulatát; valaki halkán reagált: – Ez olyan nagy bűn...! Szóljon Borisz!

A felszólított falféheren támolygott a hallgatóság elé.

– Én – próbálta nedvesíteni cserepes ajkait – én nem tudtam, hogy részletezni kell az apám munkaköri beosztását.

– Mert elve magában hordozza a bűnösséget – robbantott a párttitkár –, de nem is lehetett másként, hisz ópiumon nevelkedett!

– Ezeddig háromszor felvételiztem, mindig sikeresen vizsgáztam, begyűjtöttem a szükséges pontokat, de nem vettek fel... jóakarók mondták, hogy édesapám kötelezettsége az ok...

– Helyesen cselekedtek! – reagált sátáni mosollyal a preparátum –. Mi a dolgozó nép fiait és lányait neveljük és tanítjuk, nem az osztályellenségek kölykeit! Mit gondolt, becsaphat minket?!

Borisz megsemmisülve támolygott helyére, majd a titkár szellemi emelőin nevelkedő és táplálkozó évfolyamtársak ostorozták, egyhangúan kiállva a titkár véleménye és ajánlása mellett.

Mielőtt elhangzott volna a „Szavazzunk!” parancs, a taglózást idéző hangulatában megszólalt egy idősebb, katonaviselt társunk:

– Szerintem, amit Borisz tett, az nem bűn, hanem egyszerű szabálysértés, vagy ha úgy tetszik: kényszercselekvés. Borisz kitűnő diák, szorgalmas, ezt tanulmányi eredményei, magaviselete is bizonyítják ... Nem lenne szabad megfosztani őt a tanulás lehetőségétől, hisz nagyon-nagyon szeretne orvos lenni...

– Talán te is követni akarsz!? – váltott rögtön tegezésbe a párttitkár. Te és ő egy tőről vagytok vágva! Na, látjátok – fordult felénk – ezért kellene az ilyen és hasonló gyűlések, mert ilyenkor lehet megtudni, ki hogyan gondolkodik, ki a hűség pártunk eszméihez!

– Nem erről van szó, én csak a tanulásban szeretném őt követni ... Eddig úgy gondoltam, hogy itt szakembereket nevelnek, készítenek fel az életre, meg hogy mindenkinek esélye van. ... Én nem szavazok a kizárás mellett! – fordult felénk lángpiros arccal.

Egy tenyérnyi csend után viharos taps dübörgött a teremben helyeslő bekiáltások kíséretében.

– Mit tapsolnak a rohadt tenyereikkel?! – próbálta túlkiáltani a jelenlévőket a szónok. Megérdemelnék, hogy az egész évfolyamot kirúgjuk!

Aztán kapta magát és kirohant néhány hűséget tanúsító janicsárfióka kíséretében...

Borisz nem rúgták ki, de megbuktatták mindkét állami vizsgán, és csak egy évi kényszerpihenő után, no meg azután, hogy a párt élharcosát alkoholizálása miatt kitették, tanulhatott tovább és diplomázhatott.

Úgy tudtuk, hogy megbetegedett, epilepsziás lett és Rahót is azért választotta munkahelyül, hogy minél távolabb legyen rosszlelkű városától. Elmegyógyásként kamatoztatta kivételes tudását, betegek szerették, tisztelték, családot alapított, két gyermeke volt, de korán, nagyon korán távozott. Azt beszélték, hogy betegsége elhatalmasodott rajta és szándékosan túladagolta magát.

... A tisztai áradás, a soron következő, meghiusította szándékunkat: nem találkozhattunk Rahón, mert a kegyetlen ár elmosta az országutat.

Az összegyűjtött pénzt elküldték hozzám, hogy alkalomadtán adnám át feleségének.

Napok multával, mikor az árvíz sújtotta vidékkel úgy-ahogy helyre állt a telefonos kapcsolat, feltárcsáztam Borisz feleségét, elmondtam neki, hogy miben törjük a fejünket.

Könnyekkel viaskodva köszönte meg szándékunkat, de egy időre halasztást kért, ugyanis azt a parcellát, melyben Borisz földi maradványai pihentek, elmosta a megvadult Tisza.

RÖVIDKÉK

– Semmi sem tökéletes. A Teremtő is hibázott: kenyérfát ugyan adott, de italfát nem.

– Egyetértés ott van, ahol az intim gondolatok és tettek is közösek.

– A koránkelés nem imakönyvi tályog.

– Aki azt állítja, hogy megtalálta a boldogság titkát, fogalma sincs róla.

– Sok nőnek csakis azért kell férj, mert nem lehet minden rosszért a kormányt okolni.

– A női könny a szándék álcája.

– Egypár beszédet csak párbeszéddel lehet érthetővé tenni.

– Az elfogulatlanság a tisztánlátás szemüvege.

– A meggondolatlan ígéretnek legalacsonyabb a fajsúlya.

– Parancsoló a pénz, ha másé, de szolga, amikor az enyém.

– Minél tovább hordozzuk vétkeinket, annál súlyosabbak lesznek.

– Beszennyezett kezeket ritkán kulcsolnak imára.

– Nem hiszek a szerencsében, amíg nő az istene.

– A nárcizmus a zsarnokság melegágya.

– Gyakran vágyunk mások értékeire, miközben elherdáljuk sajátunkat.

– A becsvágy a leghűségesebb útítárs.

– Úgy értékes a győzelem, ha kivívod ellenfeled elismerését.

– Az illúzió is drog, habár kevésbé ártalmas. Rászokni mégsem ajánlatos, mert tévútra kényszerít.

– Nem mindig a tűzrakót melegítik a lángok.

- Az ékkövek növelik az ékszer értékét, de nem feltétlen szépségét.
- A tétlen ember órája is ketyeg.
- Nem csak építeni, de használni is kell a hidakat.
- A hosszú élet titka egyszerű számtan: a tegnaphoz hozzá kell adni a mai napot, majd ehhez a holnapot.
  - Az önélettrajzok mindig befejezetlenek.
  - A vőlegény rövidlátásáról az ara külleme árulkodik.
  - Adósságot lehet örökölni, de lelkiismeretet nem.
  - Olyan világban élünk, amikor már a múlt sem az igazi és a jövő sem a régi.
  - Aki hazudik – sért, aki erőszakolja a hazudozást – bűnös.
  - Nem vagyok irigy, de ha valakinek öttalálatos van, eszembe ötlik az igazmondás: a pénz nem boldogít.
    - Nem is lehet olyan rossz dolog a halál, hisz eddig még senki sem emelt kifogást ellene.
    - Az emberbaráti szeretet bekerült a vörös könyvbe, ugyanis egyre ritkábban virágzik.
      - A dicsőség babérkoszorúja csak izzadt homlokon áll jól.
      - Amióta a pénz beszél, zsebeimből csak érthetetlen suttogás hallatszik.
      - Amikor az újszülött elsőnapos, a papa másnapos.
      - A borivás a szőlő halotti tora.
      - A magyar szexuális élet évszázadok óta csapnivaló: egyfolytában törökök, osztrákok, csehek vagy oroszok alatt voltunk. Kellene már egy jellemzően magyar póz.
        - A munka öröm, de ha ezt egy temetkezési vállalkozó mondja...?
        - A hazugságnak alacsony a hőfoka, azért didereg benne az igazság.
        - Életemben sosem hazudtam, de most igen.